

5776

Torah from Around the World

Het Goddelijke attribuut van chesed (liefde en goedheid) zei: „Zolang Awraham er was, had ik niets te doen, want hij deed mijn werk in mijn plaats.” Sefer HaBahir

Sjabbat 5 maart 2016 / 25 Adar-I 5776, Wajakheel, Sjemot/Exodus 35:1 - 38:20

Tanach, blz. 182 - 190

Haftara: Zecharja 8:9 - 23

Tanach: blz. 1220 - 1222

Commentaar: Rabbijn Yehuda Hausman, hoogleraar Rabbijnse Studies, Academy for Jewish Religion. Hij is ook oprichter en hoofdredacteur van Presentense Magazine – Jewish Life.

Vertaler: Benjamin Cohen

De oorspronkelijke [Engelse tekst](#).

De geest van de bedrijvigheid

Is hij gewoonweg in rook opgegaan: *l'esprit du temps*, de geest der tijd? Een paar duizend jaar is een lang stuk geschiedenis en misschien is het nieuwtje van een Heiligdom in de woestijn er ondertussen gewoon een beetje af. Zijn hele glorie en wonderbaarlijke kleuren zijn verbleekt en verkleurd als een oude badhanddoek; het gevoel te worden overweldigd door het Heiligdom is voor ons niet meer invoelbaar, we zijn er nog minder van onder de indruk dan van de krant van vorige week die in de zon ligt te vergelen. Het tijdsgewricht van het Heiligdom is eenvoudigweg niet ons tijdperk, noch dat van onze overgrootouders. Hoe groot is de kans dat dit Heiligdom ons hart nog kan raken, zoals in de Oudheid?

Toegegeven, de beschrijvingen zijn aangenaam genoeg: een draagbare, vergulde ark, met daarop als 'kroon' de cherubijnen; borduurwerk van gevleugelde sphinxen die zijn genaaid op dure gordijnen gemaakt uit fijn geitenhaar (wellicht een soort mohair of kasjmier, als we erover nadenken). Er zijn zilveren ringen en gespen om één en ander te verbinden; een altaar voor binnen en een altaar voor buiten; een gouden kandelaar en nog veel meer.

Maar hoe bekend men ook is met de tekst, de vreemdheid ervan wordt er niet minder door. Stel je voor dat je een levendige zomer in Parijs moet beschrijven aan iemand die nog nooit in een café heeft gezeten, of een galerie voor kunst van binnen heeft gezien, of nooit verliefd werd. Het Louvre zou niets anders zijn dan een U-vormig paleis, de Seine een willekeurige rivier; the omvang van de Arc de Triomphe is niet over te brengen als je nooit tien minuten de brede rotonde erom heen bent rondgelopen. Gelukkig heeft de Tora een manier om ons naar het onbekende te leiden, zelfs wanneer de meeste wegen dicht zijn; er is altijd een punt waar men naar binnen kan.

Een van de werkelijk vreemde aspecten van het Tabernakel is dat het doorgeven van zijn vele details tweemaal samenvalt met de overdracht van de wetten van de Sjabbat. De eerste vijf en een halve hoofdstukken met blauwdrukken voor het Tabernakel eindigen met de vermaning „om de Sjabbat in acht te nemen en geen werk – *melacha* - te verrichten.” (Sjemot/Exodus 31:12-17)

Bovendien, wanneer de tijd is aangebroken voor de eigenlijke bouw, wordt in het latere gedeelte de Sjabbat nog een keer genoemd: „Zes dagen kan daaraan gewerkt worden, maar de zevende dag, de Sjabbat, moet een dag van volstreekte rust zijn, gewijd aan de Eeuwige. (...) Niemand van u mag op Sjabbat een vuur aansteken, waar hij ook woont.” (Sjemot 35:2-3).

Onze wijzen zien in de vreemde nabijheid van deze twee onderwerpen een strenge waarschuwing. „Ondanks Gods opdracht moest de bouw van het Heiligdom op Sjabbat worden stilgelegd.” (Rasji, Sforno). Waarom, kun je je afvragen? Is het niet allemaal voor God? Verderop in de sidra lezen we dat het volk veel meer materiaal heeft gemaakt en gegeven dan nodig was voor de bouw van het Heiligdom. Zó veel, dat Mosjé bekend liet maken „dat geen enkele man of vrouw nog iets voor het heiligdom hoefde te maken. Daarna bracht het volk geen geschenken meer.” (Sjemot 36:6) De overvloed van het oude Israël drukt het onbegrensde verlangen van de mensheid uit om te creëren en te maken. Het scheppen eindigt nooit zomaar vanzelf, want dingen kunnen altijd verbeterd worden ... grootser gemaakt ... anders. Daarin loert het gevaar dat werk dat met aandacht wordt gedaan verwordt tot zinloze productiviteit. De filosoof Raoul Vaneigem heeft er dit over te zeggen: „In een industriële samenleving waarin werk en productiviteit met elkaar worden verward, is de noodzaak tot produceren altijd een vijand geweest van het verlangen om te creëren.”

Wat zou ons - zonder Mosjé's roep: „het is genoeg” - ertoe kunnen brengen om een pauze in te lassen bij het werken aan projecten - grote zowel als kleine? Niets anders dan de verplichte Sjabbat. Opmerkelijk en vreemd genoeg zijn zowel het Heiligdom als de Sjabbat heilig, terwijl ze desondanks niet met elkaar te verenigen zijn. Als twee grote magneten met dezelfde polariteit stoten de heiligheid van rust en de heiligheid van werk elkaar af, hoezeer ze ook beide een heilige lading hebben. De Sjabbat voorkomt dat het Heiligdom elke maand opnieuw wordt ingericht, dat het steeds weer een nieuwe vorm krijgt of elk jaar wordt uitgebreid.

Het oude ontzag voor het Heiligdom mag dan misschien niet worden gevoeld zoals zou moeten (vooral wanneer je beseft dat de gemiddelde woning groter is dan de Tent van Samenkomst), maar we kennen de voldoening als het werk van mensen tot een goed resultaat leidt, of het nu gaat om een eenvoudige, goed gemaakte soep of om een wolkenkrabber die men met de ogen omhoog kan volgen tot aan de wolken. We onderkennen ook de gevaren van overwerk, van het denken aan slechts één doel of van een Napoleontische obsessie, waarbij geen paleis groot genoeg is, geen monument hoog genoeg.

Het is interessant en van belang dat van het vele werk dat nodig was om het Tabernakel te creëren, slechts het maken van vuur uitdrukkelijk in het begin van sidra Wajakheel wordt genoemd: „Niemand van u mag op Sjabbat een vuur aansteken.” Rabbijn Ovadiah Sforno geeft ter overdenking dat dat is omdat vuur zó elementair is voor de bedrijvigheid van de mens dat vele soorten arbeid onmogelijk zijn zonder vuur.

Maar ik eindig liever met een regel van de dichter Theodore Roethke:

Wat leeft opnieuw? Alleen een man van stro -

Toch kan stro een vuur voeden om steen te smelten.

Vuur kan tempels en steden tot stand brengen, of het kan de Sjabbat inluiden met zijn licht, maar wanneer de menselijke bedrijvigheid oningeperkt mag blijven branden, kan dit een Tabernakel in een spektakel veranderen, de Sjabbat in een gewone werkdag, en zelfs de Stenen Tafelen in de Ark van het Verbond doen smelten.

Sjabbat sjalom